

Vanesa Freixa: “A l’Escola de Pastors volem pagesos feliços”

Vanesa Freixa és l'ànima de l'Escola de Pastors, tot i que probablement ella no es reconeix com a tal. Creada el 2006 sota una demanda dels pastors de la Vall d'Àssua, l'Escola ja ha arribat a la vuitena edició. Ofereix formació pràctica i teòrica, suport i assessorament perquè tothom qui es vulgui dedicar a la ramaderia ho tingui una mica més fàcil per materialitzar el seu projecte. Això sí, sempre des d'una mirada equilibrada, que posa de bracet territori, sostenibilitat econòmica i interessos productius.

TEXT I IMATGES: ALBA GROS.

Ets nascuda al Pallars però la teva formació en belles arts et va portar a treballar fora de la comarca. Com és que tornes a la teva terra d'origen i acabes sent una dinamitzadora territorial de primer pla?

Encara que vaig estar treballant en gestió cultural lluny del Pallars, em pesava molt el lloc d'on vinc i veia que la comarca estava patint un creixement urbanístic que en aquell moment semblava l'única opció de millora econòmica. El fet d'estar un temps a fora va fer que en tornar apreciés encara més els valors del territori. Amb aquest rerefons, diferents persones vam impulsar a través de l'associació Rurbans un procés de participació on vam posar en debat quin model volíem per a la nostra comarca. Això ens va donar un coneixement brutal a través de la mirada de les persones que hi viuen, dels tècnics, dels polítics... I la conclusió va ser que tothom tenia molt clar cap on volia anar, però el dia a dia els portava en una direcció oposada. El 2006 vam decidir deixar les nostres feines per pujar aquí i posar a la pràctica això de què només érem capaços de parlar. El nostre objectiu era treballar les problemàtiques socials d'un entorn de muntanya i ajudar a viure-hi millor. Va ser quan vam engegar Montanyanes, una societat laboral limitada que proposava projectes a l'Administració i els portava a terme. Però pro-

jectes que funcionaven molt bé, com per exemple “Del tros al plat”, quedaven aturats d'un dia per l'altre per decisions polítiques que no s'entenen. Vaig tenir molts disgustos. Així és que l'any 2009, mentre continuava treballant amb projectes encarregats per l'Administració, obriem una nova línia de projectes propis a través de l'associació Rurbans, on s'encabeix l'Escola de Pastors.

D'on va sortir la idea de l'Escola i amb quins objectius?

L'origen de l'Escola de Pastors és una demanda dels pastors de la Vall d'Àssua, que a través d'un procés participatiu del juliol del 2008 van considerar prioritari una escola que facilités el relleu generacional a les explotacions de la zona, dedicades a la ramaderia extensiva.

El gener del 2009 ja vam començar amb vint-i-quatre explotacions implicades i vint-i-cinc alumnes. La idea era treballar en producció ecològica o el màxim de sostenible amb l'entorn, amb transformació i venda directa. Però els pagesos realment no volien un relleu generacional amb joves de fora de la comarca, que no coneixien, que els donaven poca confiança quant a les possibilitats de tirar endavant. La majoria d'aquests pagesos els transmetien un missatge negatiu respecte de l'ofici, i nosaltres necessitem pagesos que s'ho creguin, que s'estimin la feina i que sàpiguen transmetre positivisme; sense enganyar ningú perquè és veritat que és dur, que hi ha uns problemes estructurals que fa que sigui difícil guanyar-se bé la vida, que no es paga un preu just... I tot això ja se'ls explica i ja ho veuen! Però sobretot han de tenir al davant una persona que estigui feliç de fer el que fa. Ara només tenim un pastor del Pallars, els altres són d'altres comarques de Catalunya, un de França i un altre del País Basc. L'objectiu ja no és cercar el relleu generacional, sinó instal·lar aquesta nova pagesia que arriba amb molta força, amb molta vocació i que al cap de set anys d'Escola de Pastors podem dir que oi tant que tiren endavant!, malgrat totes les dificultats que suposa.

Teniu sempre més sol·licituds de les que podeu acceptar. Com feu la selecció?

01. Vanesa Freixa en una presentació de l'Escola de Pastors.

És important seleccionar bé les persones i el que valorem més és la vocació, encara que no tinguin experiència, que de fet és molt justificable perquè la majoria vénen de fora d'entorns rurals. Agafem qui realment veiem que ho pot tirar endavant. Són persones que ho han volgut fer tota la vida però que ràpidament s'havien enfocat cap a altres orientacions professionals perquè aquí la figura de pastor ha estat molt desprestigiada. Ara veiem que aquesta percepció està canviant. Abans la gent se'n reia i en canvi ara hi ha un punt d'admiració perquè hi ha qui fins i tot deixa la feina fixa i es llança a seguir la vocació que porta dins. Tenim gent que ve de carreres universitàries més relacionades com és enginyeria agrònoma, ambientals, biologia... però també altres de l'àmbit social com per exemple educació social, magisteri o belles arts. En aquesta vuitena edició, quan falta una setmana per acabar el termini d'inscripció, ja tenim quaranta-una sol·licituds i només tenim previst acceptar-ne quinze. Preferim grups petits, que facin pinya. I realment al cap de pocs dies sembla que es coneixin de tota la vida, bàsicament perquè es troben per primera vegada amb persones que volen fer el mateix que ells, amb la mateixa orientació agroecològica.

Pasturar és un ofici d'homes?

La feina de la ramaderia en general s'associa a una feina masculina. Per a alguns pastors és una feina de força i això és el que han transmès. Per tant, algunes dones s'autocensuren perquè no creuen que se'n puguin sortir. Aproximadament el 90% de les dones que es presenten a l'Escola tiren endavant, perquè s'ho han rumiat molt i molt. I no perquè siguin pageses o ramaders han de ser homenots: poden ser igualment presumides, femenines, i dedicar-se amb la mateixa rigurositat a aquest ofici. Una dona emprarà altres estratègies per aconseguir fer la mateixa feina. En aquest sentit a l'Escola intentem normalitzar, s'ha de considerar una sortida professional i una feina com qualsevol altra, un ofici d'emprenedoria, on cal dedicar moltes hores, on cal compromís i dedicar-t'hi molt. L'important és fer-ho perquè t'agrada, perquè t'encanta. Això farà que no sigui cap sacrifici fer-ho.

Quins recursos els oferi des de l'Escola?

Se'ls dona formació teòrica i pràctica. Les pràctiques són en l'entorn que ells demanen en la mesura del possible i molt vinculades al tipus de projecte que volen tirar endavant. Els posem al davant del que ells volen portar a terme i els donem l'oportunitat d'autoavaluar si es veuen o no fent aquesta feina. Alhora l'Escola ha pogut destinar recursos a oferir-los assessorament i acompanyament quan han acabat els estudis. Aquest servei ha estat més inestable a causa de la manca de finançament. Enguany tornarem a posar-lo en marxa ja que considerem que és un dels serveis clau a l'hora de garantir la formació i continuïtat de nous projectes.

Què són les delegacions de l'Escola de Pastors?

A partir del segon any, els alumnes van començar a demanar de fer pràctiques a llocs més a prop d'on vivien. Dels mateixos territoris sorgeix la idea de les delegacions, sobretot a partir d'administracions, consorcis bàsicament, que ens ofereixen un tècnic de suport. A més tenim una xarxa de voluntariat de més de vint persones composta d'exalumnes i simpatitzants que és molt activa: busquen finques per fer-hi pràctiques, en fan el seguiment i preparen xerrades informatives.

Què envegeu de França?

Allà trobem el model que voldríem implantar aquí a Catalunya, el que tenim tots al cap: finques molt diversificades on el pes cau en la gestió del ramat i habitualment en l'aprofitament de la llet, però on també tenen hort per viure'n tot l'any, porcs en extensiu per fer-ne embotit i vendre'l, fruiters, i a més treballen l'aprofitament de la llana gràcies a petites fàbriques de neteja i transformació on poden portar-n'hi per exemple només vint quilos. Allà te'ls netegen, te'ls carden i te'n fan fil si vols! Menys animals, més ben portats, més ben venuts. Aquí tot just ara hem tingut el primer cas d'un alumne a qui el departament d'Agricultura li ha concedit una ajuda per a nova incorporació amb un projecte de només cinquanta cabres lleteres per fer transformació i venda directa. Normalment el que es trobaven és que, per entrar dins el programa d'ajuts i que es considerés viable la seva explotació, havien d'augmentar el nombre de caps de bestiar. La tendència d'aquí és engrandir: molt bestiar, poques persones. I encara que diguis als pagesos que un model a més petita escala pot funcionar, diuen que no és "realista"! I és clar que n'és, perquè a França per exemple és el modus vivendi de tota aquesta gent!

I aquí a Catalunya, quin és actualment el panorama de l'ofici de pastor?

A l'Escola treballam el sector ramader en general, no només els que pasturen. Però si parlem dels pagesos vinculats als ramats a Catalunya, trobem que hi ha dos móns als quals costa molt comunicar-se. El predominant és el sector que ha anat creixent desmesuradament, tecnificant-se, endeutant-se, agafant molt bestiar amb molt poc personal i estan molt allunyats de la visió que estem treballant aquí. No lluiten per un preu just, per un bon tractament de la terra, la seva feina té conseqüències ambientals. Són page-

02. Vanesa Freixa en el despatx on treballa des de Rialp

L'Escola de Pastors

On és? La seu de l'Escola de Pastors és a Rialp però les classes teòriques es fan a Montanartró.

On té delegacions? Artzain Eskola (País Basc), Associació La Gaiata-Ramats al bosc, Consorci del Ripollès, Consorci del Lluçanès, Consorci de Llaberia, Escola Agrària del Pallars

Persones que hi han passat:
116 alumnes. 98 han acabat la formació. 64 s'hi dediquen professionalment (dada del 2014)

Durada de la formació teòrica i pràctica: un mes intensiu de formació teòrica i quatre mesos de pràctiques. En l'edició del 2016 incorporen quatre seminaris teòrics d'una setmana entre les pràctiques.

Cost de la matrícula: 500 euros de matrícula. Inclou l'allotjament i la manutenció durant les classes teòriques i també durant les pràctiques.

Més info a:
escoladepastorsdecatalunya.cat/

sos que estan molt cansats i esgotats, que tenen un missatge negatiu en general i que quan els plantejges models alternatius que passen per tornar a fer-se més petit, més aviat s'enfaden perquè els ha costat molt aixecar el que tenen; i pateixen i ho paguen amb la salut. Tenen una estructura tan gran per mantenir que estan molt ofegats. Aquesta motxilla no la tenen els alumnes que no vénen de pagès. Aquesta pagesia, que potser altres voldrien fer i no poden, no té aquesta pressió. No ens agrada aquest model, però el respectem, així com la seva feina i esforç, però ja que tenim la responsabilitat de formar una nova pagesia, és important fer-ho trencant aquests esquemes. A l'Escola de Pastors volem pagesos feliços, que estiguin contents de ser-ho.

Però aquí no sembla gaire fàcil.

L'accés a la terra és la principal dificultat. L'àmbit financer no és cap problema perquè és un sector que rep ajudes de l'Administració. Als ramaders autònoms se'ls ofereix un ajut per instal·lar-se, plans de millora, crèdits a fons perdut... Són oportunitats que s'han d'aprofitar. Això igualment no és garantia de res. És important planificar en tots els àmbits el teu projecte i llavors acollir-te a aquest sistema d'ajuts. Al principi, molts dels alumnes que entren a l'Escola de Pastors són reticents a aquestes ajudes perquè tenen una visió d'aquest sector més "senzilla". Voldrien tenir la seva terra, instal·lar-hi el seu ramat i guanyar-s'hi la vida, sense més traves que això. El dia a dia els porta a veure que, mantenint la idea, aquesta no és contradictòria a poder-se acollir a unes ajudes que poden ajudar-los a fer possible el seu somni. I nosaltres els diem: "precisament vosaltres, que ho voleu fer bé, sou els primers que heu de tenir accés a aquestes ajudes", perquè no tenen cap patrimoni per on començar i s'ho han de fer des de zero. És important que hi optin amb un projecte molt calibrat, que l'haguem treballat molt bé junts, que en tinguem clara la viabilitat.

I el fet que no vinguin de pagès, la cultura agrària que no tenen, no pesa?

El 99% de l'alumnat no ve de pagès. És molt clar que és molt important i positiu que tinguin una ideologia, unes bases al cap, amb uns valors que marquen com voldran fer aquesta feina. Són valors que de vegades arriben a ser dogmàtics. Nosaltres els demanem tenir certa flexibilitat, perquè a l'hora de les pràctiques no tots els page-

sos que els acullen fan producció ecològica, però sí que fan producció extensiva i la seva praxis, el seu maneig, és molt similar, amb la diferència que el tipus de pinso que donen a l'hora de fer l'engreix o les pràctiques sanitàries no són ecològiques. Per tant, és important que tinguin els ulls oberts per aprofitar el que val realment la pena i desestimar el que no. Nosaltres, alhora, hem d'ajudar a seleccionar bé els llocs on faran les pràctiques perquè l'aprenentatge sigui al màxim de profitós.

Creus que un dels principals esculls és el grau d'implicació que necessita aquest ofici?

És clar que al bestiar li has de donar menjar cada dia, per això és important que els pagesos treballin en cooperació. Una persona sola no pot fer-ho perquè tots tenim altres aficions, amics, família... i han de poder mantenir aquesta qualitat de vida i poder descansar. Per això a l'Escola treballem la resolució de conflictes, per aprendre a treballar entre socis, entre projectes... Si ho fas sol et cremaràs segur.

Part de l'alumnat no vol ser només pastor/a sinó que també ho vol complementar amb un obrador. Com els ho podríem facilitar?

Si hi ha una base suficient de pagesos en un radi petit que expressin una demanda, es pot treballar per instal·lacions d'ús comú: una formatgeria, un espai de desfer, una sala de transformats... Tots els espais cooperatius permeten estalviar molt. Però en aquest país hi ha la idea que les feines a mitges no funcionen i, per tant, hem de fer un esforç de comunicació i d'organització, ajudant a entendre que no cal que tothom tingui de tot. Es poden rendibilitzar obradors fets a partir d'aportacions públiques i privades compartint-los i establint unes normes del joc clares. Una situació similar ens passa amb el tema de la comercialització: és possible establir un espai de venda amb lloguer compartit on, amb torns rotatoris, els productors fan de venedors i així s'estalvien d'haver de contractar ningú. En paral·lel hem de continuar amb la comercialització de producte de proximitat amb uns marges més ajustats, perquè el pagès pugui cobrar un preu just.

Com us complementeu amb altres escoles públiques i privades?

El fill de pagès que vol seguir l'ofici de pastor, no ve a l'Escola de Pastors. Els seus pares el porten a una escola agrària on té més anys de formació. Per tant, són institucions que tenen molt reconeixement entre la pagesia tradicional. La nova pagesia, en canvi, ve a l'Escola de Pastors. Bàsicament per un tema de model, perquè avui dia la majoria de les escoles agràries que toquen el tema de la ramaderia l'enfoquen força cap a una producció intensiva, repetint l'esquema de gran explotació, molta maquinària i gran... sense abordar com treballar en superfícies més petites o com cooperar per fer compres conjuntes, per exemple. I és una llàstima, perquè les escoles agràries tenen molt poder per regenerar el sector, que ja veu que el seu sistema no funciona. ✿